

УДК 159.922(092)

Юрій Вінтюк

НАУКОВА СПАДЩИНА СТЕПАНА БАЛЕЯ І СЬОГОДЕННЯ (з нагоди 130 річниці з дня народження)

Понад 50 років минуло з того часу, коли зусиллями молодого науковця, тоді аспіранта відділу філософії Інституту суспільних наук при Львівському державному університеті імені Івана Франка Марата Миколайовича Верникова було розпочато дослідження, спрямоване на те, щоб осмислити і повернути у науковий вжиток спадщину визначного вітчизняного вченого, академіка Степана Володимировича Балея. Тодішніх adeptів панівної ідеології не приваблювали здобутки науковця світового рівня, оскільки, згідно із їхніми догмами, його відносили до буржуазних учених, які лише тим і займалися, що фальсифікували факти з тим, щоб виправдати гноблення трудящих буржуазією. Навіть ті, які розуміли безглуздість і неспроможність такого підходу і визнавали внесок у науку «буржуазних» вчених, не наважувалися говорити про це вголос, а тим більше займатися подібними дослідженнями, оскільки боялися переслідувань із боку войовничої секти жреців «єдино вірної ідеології» та їхніх поплічників. Відповідно вчинок М. Верникова можна розцінювати не лише як прояв сміливості, але й наявності власної думки з даного приводу, яку він не боявся висловлювати, а відтак і власної громадської позиції, яку був готовий відстоювати. Тоді він навряд чи думав про те, до чого можуть призвести подібні дослідження, а вже тим більше про те, що згодом вони стануть неоціненним внеском у вітчизняну науку.

До середини 90-х років у нашій країні це були практично лише його власні дослідження, які здійснювалися, передусім, у руслі вивчення здобутків Львівсько-Варшавської філософської школи. Ситуація змінилася лише після здобуття нашою країною незалежності, коли у 1992 р. з ініціативи М. Верникова та інших науковців у Львові було створено громадську організацію «Львівська філософська спілка», з ініціативи якої з 1995 р. почали проводитися філософсько-психологічні «Балеївські читання». Це сприяло поширенню інформації про наукові дослідження в даному напрямі, а відтак і появи інтересу до вивчення наукової спадщини С. Балея в інших дослідників. Крім філософів, до вивчення його здобутків долучилися психологи та педа-

гоги, відтак тематика досліджень поступово розширювалася. Враховуючи те, що за цей період з'явилося багато праць на дану тему, виникла необхідність проаналізувати висвітлення наукового доробку С. Балея з позицій сучасної науки, що й зумовило необхідність проведення даного дослідження. Оскільки праці закордонних учених із даної тематики недоступні, дослідження базується лише на публікаціях вітчизняних науковців.

Мета статті – розглянути процес вивчення наукового доробку С. Балея у висвітленні вітчизняних науковців для з'ясування оцінки ними його наукових здобутків у різних галузях знань, а також загальної оцінки наукової спадщини вченого та її значення для сучасної вітчизняної науки.

Оскільки науковий підхід вимагає систематизації досліджуваних явищ, здійснення їх класифікації та періодизації, у дослідженні наукової спадщини С. Балея доцільно виділити такі основні періоди:

- індивідуальний, який розпочався з 1964 р, відколи М. Верников розпочав і довгі роки самостійно проводив ці дослідження;
- колективний – від 1995 року, з якого, за ініціативою М. Верникова до вивчення наукової спадщини С. Балея було залучено інших дослідників, які виявили інтерес до даної проблеми;
- загальнодержавний (який, на жаль, ще так і не наступив), відколи даною проблемою почнуть цікавитися широкі кола наукової громадськості, а дослідження здійснюватимуться на рівні державних наукових проектів відповідних установ.

Кожен із періодів має свої особливості, на яких вирішуються певні завдання, чим готується ґрунт для наступного. Для першого з них характерним було те, що дослідженням наукової спадщини С. Балея займався в основному сам М. Верников, не маючи при цьому жодної підтримки, крім свого наукового керівника. Пошук праць, їхній переклад він здійснював самотужки, витрачаючи на проведення цієї роботи лише власний час і кошти. Проте через наявність ідеологічних заборон та дію інших несприятливих чинників основні результати багаторічної роботи в цьому напрямі були опубліковані лише згодом, вже у другому періоді.

Характерними для другого періоду дослідження наукової спадщини С. Балея стали такі особливості:

- жодних ідеологічних обмежень на здійснення подібних досліджень більше не було;
- проводилися Балеївські читання й інші заходи, що сприяли популяризації даного напрямку досліджень;

- до проведення досліджень долучилися послідовники й учні М. Верникова;
- здійснено перші позитивні публікації праць С. Балея у нашій країні;
- до роботи над даною тематикою були задіяні громадські організації, передусім Львівська філософська спілка та Інститут філософії, логіки і соціології;
- виникли осередки, що займалися даною темою, в інших містах;
- підтримку даним дослідженням почали надавати державні заклади, передусім Львівський науково-практичний центр Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України і Одеський національний університет ім. І. Мечнікова.

Все це привело до виходу досліджень на новий рівень, що мало наслідком розширення сфери наукових пошуків і сприяло збільшенню кількості публікацій на дану тему.

Найбільш повно результати своїх багаторічних досліджень наукової спадщини С. Балея М. Верников опублікував у ряді праць, що вийшли друком переважно у 90-х та 2000-х роках, а згодом були узагальнені у передмові до «Зібрання праць С. Балея» [3-8]. У них він розглянув різні аспекти проблеми вивчення наукового доробку вченого, а саме: процес формування особистості науковця і становлення його наукових, зокрема філософських поглядів; особливості його наукового методу та сфери наукових зацікавлень, тематики та проблематики досліджень; внесок у вивчення особистості, різні аспекти застосування цих знань у практичних цілях; внесок у психологію розвитку і психологію виховання; психологію творчості та творчої особистості; суспільної психології. У кожній із цих сфер дослідник відзначає внесок вченого у науку, передусім філософію, психологію і педагогіку. Завдяки роботі в цьому напрямі М. Верникова виникло «балеєзнавство як синтетична галузь знань про становлення та розвиток людини і її особистості, про ефективну корекцію цього процесу засобами духовного, освітянсько-виховного впливу» [4, с. 30].

Що з усіх цих сфер у науковому доробку знаного вітчизняного науковця можна вважати найважливішим? М. Верников визначив пріоритетні напрями наукових пошуків С. Балея. На його думку, проблема особистості, по суті, була центральною для всієї наукової творчості С. Балея: «Не помиляючись можна сказати, що темі людини, особливо проблемі особистості, він присвятив все своє наукове життя» [4, с. 39-40]. Саме для того, щоб розгадати таємниці людської природи, він спрямував свою пізнавальну активність на вивчення двох її складових:

біологічного і духовного начал, що нерозривно поєднані в єдине ціле (і саме для цього спочатку опанував фах психолога, а потім ще й лікаря). Відтак С. Балея правомірно було би віднести до кола першопрохідців у цій галузі досліджень, тим більше, якщо йдеться про суспільну думку в Україні або Польщі. Своєю працею він дав відповідь на актуальні запити часу, розуміючи, що слово «особистість» не є абстрактною понятійною формою, але відображає цілу низку проблем філософського, психологічного і соціологічного характеру [4, с. 40-41].

На думку М. Верникова, С. Балея розробив таке розуміння особистості, в основі якого лежить, на протигагу соціологічному, психологічний підхід, що розкриває внутрішню, іманентну природу особистості, характеризує її як якісний стан самої людини. Цим він розбудував психологічне визначення особистості, розкрив її з внутрішнього боку, тобто з боку, іманентного індивіду. Таким чином, С. Балея розкрив сутність особистості, її структуру, процес її становлення і розвитку, з огляду на її вроджені властивості та набуті ознаки, що формуються під впливами зовнішнього середовища, висвітлюючи їх із визначених ним вихідних позицій і цим самим роблячи внесок у вирішення даної проблеми. У своїх працях він також розглянув проблеми пізнання особистості, самопізнання, самооцінки і самовиховання, і в подальшому розробив усі ці проблеми, утворюючи ґрунт для побудови й обґрунтування своїх наукових поглядів [4, с. 44-45].

Не менш вагомим, на думку дослідника, є внесок С. Балея у розвиток педагогічної та вікової психології, якої до нього фактично не існувало. Праці, присвячені висвітленню даної проблематики раніше, були лише сукупністю розрізнених відомостей про психологічні особливості дітей різного віку, які не були систематизовані, ані поєднані у цілісну систему знань, а тому практично не мали застосування для вирішення повсякденних завдань виховання. Відзначаючи цю обставину, М. Верников зазначав: С. Балея спростовує кількісний підхід в уявленнях про характер відмінностей, що виникають між віковими стадіями психічного розвитку людини, зокрема між дитинством, дозріванням і зрілістю. «При побіжному погляді на дитину, – викладає таке розуміння С. Балея, – могло би здаватися, що вона є немов дорослою людиною, яку ми бачимо у зменшенні» [цит. за 4, с. 50].

За такого підходу дитина бачиться подібною до зрілої людини, яка відрізняється від неї лише тим, що окремі властивості та диспозиції у дитини виступають слабше, ніж у дорослої людини. У цьому випадку розвиток людини був би немов простим продовженням, немов би кі-

лькісним збільшенням існуючих властивостей, яке відбувається безперервно в одному й тому ж напрямі. Докладніший аналіз природи дитини, – пояснював свою точку зору С. Балей, – показує однак, що такий погляд є хибним. Різні явища, які ми можемо спостерігати у дитини, є не лише слабшими від тих, що є у дорослого, але вони якісно різняться від них. Так само, як у фізичному розумінні дитина відрізняється від дорослого не лише меншим зростом, але й пропорціями окремих елементів свого тіла, їх взаємним відношенням, психічна сторона виявляє подібний характер відмінностей. У міру розвитку дитини окремі психічні феномени зникають майже повністю, а на їх місці з'являються нові, яких до цього часу не було. У певні моменти розвитку окремі функції висуваються на перший план, щоб своєю чергою поступитися місцем перед іншими. При цьому С. Балей підкреслював, що разом із загальним зростанням час від часу відбувається перетворення [цит. за 4, с. 51]. Такі уявлення на сьогодні є загальноновизнаними, проте у той час їхньому автору доводилося не лише їх доводити, але й і переконувати в їхній правомірності тих, хто також займався даною проблемою. На той час вони були не лише новими і незвичними, але й революційними.

М. Верников зазначив, що, спираючись на висунуті положення, Балей поділяє весь процес психічного розвитку людини на певні періоди, кожен із яких має свої особливості, та виклав результати цих досліджень у книзі «Нарис психології у зв'язку з розвитком психіки дитини». Розглянувши загальнопсихологічні проблеми, він дав підсумковий аналіз стадій розвитку людини й охарактеризував притаманні їм прояви. Незважаючи на час, що минув, дана розробка вченого до сьогодні не втратила свого теоретичного і прикладного значення, оскільки дає змогу вирішувати ряд завдань, що постають у повсякденній діяльності педагогів і психологів.

Конкретний зміст наукових здобутків ученого у різних галузях висвітлено та поглиблено у працях ряду науковців, передусім соратників, учнів і послідовників М. Верникова: Л. Бондаренко [1], Г. Васяновича і С. Вдович [2], Є. Гапоненко [9], О. Гончаренко [10–14; 21], В. Димитрова [15], С. Іваніка [21], В. Малецького [17; 18; 21], І. Матковської [19], О. Максимович [16], С. Повторєвої [20; 21], В. Савельєва [21], Н. Холоденко [22] та ін. Коротко розглянемо виклад декотрих їхніх думок.

Серед дослідників наукової спадщини С. Балея варто відзначити, передусім, О. Гончаренко. У публікаціях на дану тематику вчена роз-

глянула такі аспекти даної проблеми: соціокультурні передумови становлення наукових поглядів вченого, філософсько-антропологічні основи його психолого-педагогічної спадщини, з'ясування місця і значення у його науковій спадщині, виявлення евристичного потенціалу інтерпретації ним освітнього процесу як діалогу у зв'язку з новими завданнями сучасної освіти, обґрунтування світоглядно-методологічної значущості його освітнього ідеалу в контексті проблеми реформування сучасної освіти в Україні та ін. [10–14; 21]. Важливе місце у цих дослідженнях займає з'ясування ролі філософських і психолого-педагогічних ідей С. Балея в осмисленні нових вимог до особистості педагога, а також визначення можливості застосування його філософсько-педагогічних поглядів у сучасній освіті, тобто подано погляд на здобутки вченого з позицій сьогодення і сучасних актуальних проблем нашого суспільства. Так, наукові ідеї визначного вітчизняного вченого знаходять своє застосування вже у наш час і допомагають знайти відповіді на сучасні запити теорії і практики, зокрема у сфері освіти і виховання.

Стосовно важливості вивчення його наукових здобутків дослідниця зазначає: «Інтегрований підхід до досягнень європейсько-американської та радянської шкіл дитячої та педагогічної психології в організації системи освіти актуалізує наукові здобутки С. Балея для діагностики ціннісно-цільових пріоритетів освітньої діяльності в Україні, для розрізнення між конструктивними та деструктивними їх трансляціями щодо формування освітнього ідеалу. Комунікативна переорієнтація освіти ХХІ ст. також вимагає звернення до творчості С. Балея, в якій культивування здатності до діалогу стає провідним принципом об'єднання суб'єктів освітнього процесу. У зв'язку з цим актуалізується потреба в осмисленні нових вимог до особистості педагога, що є предметом дослідження у працях мислителя. Філософія освіти С. Балея актуальна ще й тому, що сприяє розв'язанню конкретних проблем сучасної освіти у її філософській рефлексії, серед яких, зокрема, питання якості освіти, гендерного виховання, філософії літературної освіти» [14, с. 1].

Заслуговують також на окремий розгляд праці С. Іваника, в яких зроблено спробу проаналізувати й оцінити внесок С. Балея у розвиток ідей Львівсько-Варшавської філософської школи [21, с. 78–126], В. Малецького, який у своїх публікаціях ретельно досліджує ідеї соціальної психології вченого [18; 21, с. 250–281], а також дослідження І. Матковської з аналізу праць психології творчості [19] тощо. Інші

дослідники вивчають, передусім, праці С. Балея з психоаналізу [1; 9; 17; 20; 22], гуманістичну спрямованість його наукових пошуків [2], ідеї філософії освіти [10–14], філософії виховання [15], проблеми етики [16] тощо, ряд із них відзначають внесок вченого у певну галузь наукового знання, проте навіть короткий виклад їх основних положень неможливо здійснити в обмеженій за обсягом публікації.

Однак, незважаючи на це, ряд важливих напрямів наукових досліджень С. Балея до сьогодні залишаються невивченими. До них слід віднести найважливіші сфери його наукових пошуків: у галузі психології виховання, вікової психології, гендерної психології та ін. Крім цього, оцінки його наукової спадщини в цілому з позицій реалій сьогодення і досягнень сучасної науки наявні праці не дають. Тому саме дослідження в зазначених напрямках слід віднести до пріоритетних при подальшому вивченні наукової спадщини визначного вітчизняного науковця.

Що стосується значущості наукової спадщини вченого для нашої науки, то у працях М. Верникова знаходимо певні міркування з цього приводу: «... через науковий доробок С. Балея українська філософсько-психологічна і педагогічна думка сягає світового, загальнолюдського рівня, на якому перед очима розуму відступають відмінності між людьми, зумовлені географічними, біологічними або історичними особливостями їх єства і соціокультурного буття, і на перше місце висувається нове гуманістичне бачення... Можна з повною підставою сказати, що спадщина С. Балея єднає українську філософсько-психологічну культуру із сучасною світовою культурою і тими тенденціями, які у ній запановують» [4, с. 12]. Тобто шлях вітчизняної науки до висот світової він бачить в освоєнні наукового доробку визначного вітчизняного науковця. Через свої праці С. Балея ніби поєднує вітчизняну і світову наукову думку, а тому може стати нам провідником на цьому нелегкому шляху. Все це зумовлює необхідність подальших досліджень у даному напрямі.

Отже, проведене дослідження дає підстави зробити такі висновки:

1. Завдяки багаторічним і самовідданим зусиллям академіка М. Верникова було започатковано систематичне ґрунтовне вивчення наукового доробку С. Балея, що згодом перетворилося в перспективний синтетичний напрям гуманітарних досліджень на стику філософії, психології та педагогіки.

2. Зусиллями вітчизняних науковців на сьогодні досліджено ряд аспектів наукової діяльності С. Балея, передусім у галузі філософії,

психології, педагогіки; що дозволило оцінити їхню значущість із позицій досягнень сучасної науки та запитів повсякденної практики.

3. На сьогодні все ще не видається можливим вповні оцінити наукову спадщину С. Балея, оскільки ряд його праць і напрямків діяльності залишаються не вивченими, передусім із психології та педагогіки, що ставить нові завдання перед дослідниками його наукової спадщини.

4. Завершити цю роботу не вдасться зусиллями лише кількох поодиноких груп ентузіастів, для успішного завершення цієї роботи, як і для повернення С. Балея до храму нашої науки необхідним є інтерес держави, відповідних наукових інстанцій до цієї проблеми і її вирішення на належному рівні.

5. Ретельне вивчення праць С. Балея і повернення його наукового доробку у скарбницю здобутків вітчизняної науки дозволить повернути її до середовища та рівня європейської та світової науки, з якого вона вимушено зійшла у радянські часи.

У майбутньому видається перспективним здійснити огляд стану вивчення й оцінки наукової спадщини С. Балея у працях сучасних зарубіжних учених.

Посилання:

1. *Бондаренко, Л. І.* Психоаналіз в контексті львівсько-варшавської школи (Спроба методологічного аналізу глибинно-психологічних творів Степана Балея) / *Л. І. Бондаренко* // *Філософські пошуки*. — 1998. — Вип. XXI-XXII. — С. 116-131.
2. *Васянович, Г.* Гуманізм ідеї природовідповідності у психолого-педагогічній спадщині С. Балея / *Г. Васянович, С. Вдович* // *Філософські пошуки*. — 1999. — Вип. IX. — С. 9-15.
3. *Верников, М. М.* Львівсько-Варшавська філософська школа і розвиток у ній матеріалістичних тенденцій : дис. на здобуття вченого ступеня канд. філос. наук / *М. М. Верников*. — Львів, 1967. — С. 344-388.
4. *Верников, М. М.* Передмова до першого українського академічного видання Зібрання праць академіка Степана Балея. Життя і наукова діяльність академіка Степана Балея / *М. М. Верников* // *Академік Степан Балея. Зібрання праць у п'яти томах* / За ред. акад. *М. М. Верникова*. — Т. 1. — Львів ; Одеса: ІФЛФС ЛФС «Cogito», 2002. — С. 11-79.
5. *Верников, М. М.* Проблема особистості в наукових працях Степана Балея / *М. М. Верников* // *Філософські пошуки*. — 1997. — Вип. IV. — С. 21-26.
6. *Верников, М. М.* Слово про академіка Степана Балея / *М. М. Верников* // *Філософські пошуки*. — 1997. — Вип. IV. — С. 4-13.
7. *Верников, М. М.* Спадщина Степана Балея в контексті сучасного суспільного розвитку і його тенденцій / *М. М. Верников* // *Філософські пошуки*. — 1999. — Вип. IX. — С. 3-8.

8. *Верников, М. М.* Філософські і психологічні погляди Степана Балея. До 110-річчя з дня народження вченого / *М. М. Верников* // Український освітній журнал. — 1995. — № 1. — С. 29-36.
9. *Гапоненко, Є.* Психоаналіз як вираз гомоінтентності філософської системи С. Балея / *Є. Гапоненко* // Філософські пошуки. — 1998. — Вип. XXX. — С. 243-249.
10. *Гончаренко, О. А.* Виховання як педагогічна комунікація у концепції Степана Балея / *О. А. Гончаренко* // Проблеми освіти : наук. зб. — 2010. — Вип. 63, ч. 2. — С. 233-238.
11. *Гончаренко, О. А.* Єдність індивідуального та соціального у філософсько-освітній спадщині Степана Балея / *О. А. Гончаренко* // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. — 2009. — № 37. — С. 53-64.
12. *Гончаренко, О. А.* Образ педагога в філософсько-педагогічній концепції С. Балея / *О. А. Гончаренко* // Освіта як важлива соціокультурна детермінанта становлення особистості : матеріали міжвузівської науково-практичної конференції. — Хмельницький, 2010. — С. 237-248.
13. *Гончаренко, О. А.* Філософія освіти Степана Балея / *О. А. Гончаренко* // Філософія освіти. — 2011. — № 1-2 (10). — С. 168-181.
14. *Гончаренко, О. А.* Філософсько-педагогічна концепція С. Балея у сучасному освітньому дискурсі : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.10 / *О. А. Гончаренко* ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — К., 2011. — 20 с.
15. *Димитрова, В.* Соціалізація сучасної української молоді в контексті гуманістичної парадигми С. Балея / *В. Димитрова* // Філософські пошуки. — 1998. — Вип. XXI-XXII. — С. 172-180.
16. *Максимович, О.* Етична концепція С. Балея в контексті українського модернізму / *О. Максимович* // Філософські пошуки. — 1998. — Вип. XXI-XXII. — С. 164-172.
17. *Малецький, В.* Витоки психоаналітичної концепції Степана Балея / *В. Малецький* // Філософські пошуки. — 1998. — Вип. XXI-XXII. — С. 131-139.
18. *Малецький, В.* Психологія натовпу в інтерпретації Степана Балея / *В. Малецький* // Філософські пошуки. — 2009. — Вип. XXX. — С. 249-255.
19. *Матковська, І.* Проблеми психології художньої творчості в інтерпретації С. Балея (на матеріалах аналізу творчої спадщини Т. Шевченка) / *І. Матковська* // Філософські пошуки. — 1998. — Вип. XXI-XXII. — С. 159-164.
20. *Повторєва, С.* Філософські аспекти психоаналітичних досліджень С. Балея в контексті структуралізму і постструктуралізму / *С. Повторєва* // Філософські пошуки. — 1998. — Вип. XXX. — С. 235-243.
21. Степан Балея у світлі провідних філософських напрямків ХХ століття : [моногр.] / *О. Гончаренко, С. Іваник, В. Малецький* та ін.; за заг. ред. *О. Гончаренко*. — Львів : ПП «Арал», 2014. — 360 с.
22. *Холоденко, Н. В.* Розвиток психоаналітичних ідей у науковій спадщині Степана Балея / *Н. В. Холоденко* // Інтелект. Особистість. Цивілізація : темат. зб. наук. пр. із соц.-філософ. проблем. — Вип. 7. — Донецьк : ДонНУЕТ, 2009. — С. 219-226.

References (transliterated and translated):

1. *Bondarenko, L. I.* Psykhoanaliz v konteksti lvivsko-varshavskoyi shkoly (Sproba metodologichnogo analizu hlybyнно-psykholohichnykh tvoriv Stepana Baleya)

- (Psychoanalysis in the context of the Lviv-Warsaw School /Trying methodological analysis of deep psychological works of Stepan Baleya/). // *Filosofski poshuky* (Philosophical search), 1998. Issue XXI-XXII, pp. 116-131.
2. *Vasianovych, H. & S. Vdovych.* Humanizm ideyi pryrodovidpovidnosti u psykhologho-pedahohichniy spadschyni S. Baleya (Humanism of the ideas of nature – correspondence in psycho-pedagogical heritage of S. Baleya). // *Philosophical search*, 1999. Issue IX, pp. 9-15.
 3. *Vernykov, M. M.* Lvivsko-varshavska filosofska shkola i rozvytok u niy materialistychnykh tendentsiy : дис. на здобуття вченого ступеня канд. філос. наук (Lviv-Warsaw school of thought and development of the materialistic tendencies in it : Ph. D thesis in Philosophy). Lviv, 196, pp. 344-388.
 4. *Vernykov, M. M.* Peredmovna do pershoho ukrayinskogo akademichnoho vydannya Zi-brannya prats akademika Stepana Baleya. Zhyttya i naukova diyalnist akademika Stepana Baleya (A preface to the first edition of the Ukrainian academic publication of Collected works by the academician Stepan Baleya. Life and scientific activity of the academician Stepan Baleya) // *Academician Stephen Bailey. Collected works in five volumes / Ed. by M. M. Vernykov. — Vol. 1. Lviv; Odessa, 2002, pp. 11-79.*
 5. *Vernykov, M. M.* Problema osobystosti v naukovykh pratsyakh Stepana Baleya (A problem of personality in scientific works of Stepan Baleya) // *Philosophical search*, 1997. Issue IV, pp. 21-26.
 6. *Vernykov, M. M.* Slovo pro akademika Stepana Baleya (A word about the academician Stepan Baleya). // *Philosophical search*, 1997. Issue IV, pp. 4-13.
 7. *Vernykov, M. M.* Spadschyna Stepana Baleya v konteksti suchasnoho suspilnoho rozvytku i yoho tendentsiy (Heritage of Stepan Baleya in the context of modern social development and its trends). // *Philosophical search*, 1999. Issue IX, pp. 3-8.
 8. *Vernykov, M. M.* Filosofski i psykhologichni pohlyady Stepana Baleya. Do 110-richchya z dnya narodzhennya vchenoho (The philosophical and psychological views of Stepan Baleya. To the 110th anniversary of the scientist's birthday) // *Ukrayinskyi osvityniy zhurnal* (Ukrainian Educational Journal), 1995. Vol. 1, pp. 29-36.
 9. *Haponenko, Ye.* Psykhoanaliz yak vyraz homointentnosti filosofskoyi systemy S. Baleya (Psychoanalysis as an expression of homo-intensity of S. Baleya's philosophical system). // *Philosophical search*, 1998. Issue XXX, pp. 243-249.
 10. *Honcharenko, O. A.* Vykhovannya yak pedahohichna komunikatsiya u kontseptsiyi Stepana Baleya (Education as the pedagogical communication in the concepts of Stepan Baleya) // *Problems of Education : Collected works*, 2010. Issue 63, Part 2, pp. 233-238.
 11. *Honcharenko, O. A.* Yednist indyvidualnoho ta sotsialnoho u filosofsko-osvityniy spadschyni Stepana Baleya (Individual and social unity in the philosophical and educational heritage of Stepan Baleya). // *Zaporizhia State Engineering Academy Journal of Humanities: Collected works*, 2009. Vol. 37, pp. 53-64.
 12. *Honcharenko, O. A.* Obraz pedahoha v filosofsko-pedahohichniy kontseptsiyi S. Baleya (The image of a teacher in philosophical and pedagogical concept of S. Baleya) // *Education as an important socio-cultural determinant of identity formation : Proceedings of interuniversity scientific conference. Khmelnytskyi*, 2010, pp. 237-248.

13. *Honcharenko, O. A.* Filosofiya osvity Stepana Baleya (Philosophy of Education of Stepan Baleya) // Philosophy of Education, 2011. Vol. 1-2 (10), pp. 168-181.
14. *Honcharenko, O. A.* Filosofsko-pedahohichna kontseptsiya S. Baleya u suchasnomu osvitnomu dyskursi : avtoref. dys. ... kand. filos. nauk : 09.00.10 (Philosophical and pedagogical concept of S Baleya in modern educational discourse : Author's abstract of Ph. D. thesis in Philosophy; National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov. Kyiv, 2011, 20 p.
15. *Dymytrova, V.* Sotsializatsiya suchasnoyi ukrayinskoyi molodi v konteksti humanistychnoyi paradyhmy S. Baleya (Socialization of the modern Ukrainian youth in the context of humanistic paradigm of S. Baleya) // Philosophical search, 1998. Issue XXI-XXII, pp. 172-180.
16. *Maksymovych, O.* Etychna kontseptsiya S. Baleya v konteksti ukrayinskoho modernizmu (S. Baleya's ethical conception in the context of the Ukrainian modernism) // Philosophical search, 1998. Issue XXI-XXII, pp. 164-172.
17. *Maletskyi, V.* Vytoky psykhoanalitichnoyi kontseptsiyi Stepana Baleya (The origins of the psychoanalytical concepts of Stepan Baleya) // Philosophical search, 1998. Issue XXI-XXII, pp. 131-139.
18. *Maletskyi, V.* Psykholohiya natovpu v interpretatsiyi Stepana Baleya (Crowd Psychology in the interpretation of Stepan Baleya) // Philosophical search, 2009. Issue XXX, pp. 249-255.
19. *Matkovska, I.* Problemy psykholohiyi khudozhnoyi tvorchosti v interprytatsiyi S. Baleya (na materialakh analizu tvorchoyi spadschyny T. Shevchenka) (Problems of psychology of art in S. Baleya's interpreting /based on the analysis of the creative heritage of T. Shevchenko/) // Philosophical search, 1998. Issue XXI-XXII, pp. 159-164.
20. *Povtoryeva, S.* Filosofski aspekty psykhoanalitichnykh doslidzhen S. Baleya v konteksti strukturalizmu i poststrukturalizmu (Philosophical aspects of psychoanalytic studies of S. Baleya in the context of structuralism and post-structuralism) // Philosophical search, 1998. Issue XXX, pp. 235-243.
21. Stepan Baleya u svitli providnykh filosofskykh napryamkiv XX stolittya: monohrafiia (Stepan Baleya in the light of the leading philosophical trends of the twentieth century) [monograph] / *Goncharenko O., Ivanyk S., Maletskyy V.* et. al.; ed. by *O. Goncharenko*. L'viv, 2014, 360 p.
22. *Kholodenko, N. V.* Rozvytok psykhoanalitichnykh idey u naukoviy spadschyni Stepana Baleya (The development of psychoanalytic ideas in the scientific heritage of Stepan Baleya) // Intelligence. Personality. Civilization : Collected works on social and philosophical problems. Vol. 7. Donetsk, 2009, pp. 219-226.

Стаття надійшла до редакції 27.04.2015

Ю. Винтюк

**Научное наследие Степана Балея и современность
(по случаю 130-й годовщины со дня рождения)**

Осуществлено рассмотрение процесса изучения научного наследия выдающегося украинского учёного С. Балея в освещении отечественных учёных. Дана оценка ими его научных достижений в различ-

ных областях знаний, а также общая оценка научного наследия учёного и его значение для современной отечественной науки. Процесс изучения научного наследия С. Балея дано с позиций современной науки, по данным, приведённым в работах отечественных учёных. Осуществлено освещение проблемы, которая находится в центре рассмотрения, в трудах основоположника балееведения М. Верникова, а также его соратников, учеников и последователей. Намечен круг нерешённых задач, а также исследований, которые ещё предстоит осуществить в будущем. Сделаны выводы из проведённой работы и определены перспективы дальнейшей работы над данной темой.

Ключевые слова: научное наследие, изучение трудов, исследование деятельности, оценка достижений, анализ достижений.

Yu. Vintiuk

**Stepan Baley's Scientific Heritage and Modernity
(to the 130th anniversary of birthday)**

Consideration of studying scientific achievements of the outstanding Ukrainian scientist S. Baley in domestic scientists' highlighting is carried out. The assessment of his scientific achievements in various fields of knowledge, as well as an overall assessment of the academic scientific heritage and its significance for the modern home science is given. The process of S. Baley's scientific heritage studying from the standpoint of modern science, on the basis of the data presented in the works of home scientists, is given. Light upon the problems in the centre of consideration, in the writings of prof. Marat Vernikov, the founder of baleyknowing and his associates, students and followers is thrown. A plan of the succession of the unsolved tasks in the future is to be outlined. The conclusions of the work done are made, and the prospects of the further work on the topic are determined.

Key words: scientific heritage, study papers, research activity valuation gains, the analysis of achievements.

Рецензент – доктор педагогічних наук,
професор Г. П. Васянович